

Könyvfalu – PROGRAM

Nivegy: a Borok és Könyvek Völgye

A Nivegy-völgy öt, évszázadok óta összetartó és egymásra utalt települése (Óbudavár, Szentjakabfa, Balatoncsicsó, Szentantalfa, Tagyon) a Balaton-felvidék más, „felkapott” térségeihez képest jobban megőrizte sajátos arculatát, közösségeit, természeti értékeit, életmódját és szerencsés korfáját (a sok fiatallal). Mégis hasonló kihívások érik, mint sok, rosszabb helyzetben lévő községet: miként lehetne megtartani a felnövekvő nemzedéket, „visszacsábítani” és letelepedésre bírni a diplomásokat, hogyan lehet ötvözni a „bebírók” kisvilágait a hagyományokkal és közösségekkel, „üdülőtulajdonosból” helyi identitással rendelkező lakossá téve őket, hogyan lehet régóta megoldatlan infrastrukturális fejlesztésekhez forrást és figyelmet remélni, miként csábíthatóak kis-és nagyadózó vállalkozások a térségbe, hogyan lehetne a turistaforgalomból, a látogatószám, a szálláshelyek és a vendégéjszakák növekedéséből profitálni – úgy, hogy eközben megőrizhető a csend, a természetközelség élménye, az épített és a kultúrtáj, illetve az élet ritmusa és hangulata. Fejlődni, fejleszteni, de lehetőleg annak hátulütői, megfizetendő ára nélkül. Ötvözni a tradicionális értékeket (köztük a német identitást és a felekezeti sokszínűséget) mindazzal, amit a 21. század kínálhat, ami elől nem lehet kitérni, amit az új nemzedék már elvár, de amihez lehet okosan nyúlni, szabályozni, művelni.

Minden érintett számára világos, hogy noha vannak csakis erre a térségre jellemző, megjeleníthető sajátosságok, ezekre mindeztidáig nem tudott hangsúlyos *arculat* épülni, amely láthatóságot, ismertséget, s ebből fakadóan érdeklődést és forgalmat eredményezett volna. Hiába találjuk itt a legnagyobb összefüggő Balaton-felvidéki borterületet, ez kevésbé ismert tény, és a borturizmus volumene és a kiszolgáló-fogadó kapacitás (az ökoturista iránnyal együtt) sem ennek megfelelően emelkedik. Hiába nagyon magas a helyi őstermelők aránya, sok-sok saját termékkel, ez nem olyan sajátosság és adottság, amire stratégiai kitörési pontok volnának építhetőek. Ráadásul a szőlő termőterülete megállíthatatlanul csökken, és a művelésből kivont területek présházai helyén épülő nagyméretű ingatlanok fokozatosan változtatják meg a völgy látványát és a hangulatát.

A Könyvfalu-program, az első magyar könyvfaluvá válás egyszerre adhat különleges, új, egyedi, megkülönböztető sajátosságot a térségnek, és kapcsolódhat össze a meglévő adottságokkal és azokra épülő tervekkel, „szárnyakat kötve” mögéjük. A könyv világa minden ponton a minőséggel és a kultúrával kapcsol össze *bármit*. Ha a Balaton és a Dunántúl hazai és nemzetközi turistaforgalmának egy része kifejezetten azért választja látogatásra vagy vendégéjszakákra az itteni településeket, mert tudja, hogy a külső és belső terekben több százezer könyv várja, sokféle szerepben és találkozási felületet kínálva, csoportos, családi vagy egyéni programként, akkor az értékelvű választás. Nem egyszerűen szórakozni, kíváncsiskodni, könyveket lapozgatni, cserélni, vásárolni akar, hanem mindezt izgalmas és egyedi, sehol másutt nem létező kulturális közegben teheti. Fényévnnyi távolságban a pusztító „fesztiválturizmustól”. Ahol bor, kultúra, irodalom és könyv találkozik, az jóval több, mint ha „csak” borkultúrát mondunk. Ha a több tucat, szálláshelyek bővítését és újak kialakítását tervező tulajdonos nem „csak” vendégéjszakát kínál, hanem tematikus könyvgyűjtemények otthonaiként speciális érdeklődésű látogatókat tud vonzani, akkor még a turistaforgalom is sokkal inkább közösségépítővé tud válni, a személyesített kapcsolatok és a megosztott értékek mentén. Ha a Könyvfalu nagyobb és a kisebb rendezvényei és programkínálata az irodalom, az olvasás, a tudományos ismeretterjesztés témái köré szerveződik, az olyan magas rendű „közeget” teremt, ami nemcsak vendéget vonz, hanem *a helyi lakosok* (és megkülönböztetett módon: az iskolás gyermekek) számára is szakadatlan *inspiráció-és program forrása*. Életminőségük emelkedéseként élhetik meg, és akkor még nem beszélünk a

növekvő bevételről, új vállalkozói irányok megnyílásának lehetőségeiről, a foglalkoztatás-növelési hatásokról. Anyagi és szellemi gazdagodásról.

Különösen szerencsésnek mondhatjuk azt, hogy nem egy, hanem öt település valósítja meg a Könyvfalu-programot. Hiszen a falvak munkamegosztása miatt a megélenkülő minőségi könyvturizmus terhelése arányos lehet és különböző mértékben oszlik majd el a helyszínek között (az idenyturizmushoz képest: időben is jobban szétterülve). Így a településeken sem ártalomként, a gondok szaporodásaként, „ránk zúdulásként”, hanem a fejlődés-fejlesztés kimeríthetetlen lehetőségeit megnyitó „áldásként” jelentkezik. Mert miközben sok új látogató jelenik meg, ez mégsem befolyásolja kedvezőtlenül a falucsoport csendes, békés, természetközeli alapkarakterét, hanem egyenesen ezt az értéket tudja a középpontba helyezni, a fenntarthatóság segítőjeként, a „lassú” gondolat filozófiájának és programjának egyik nevezetessé váló akcióhelyszínén. A Könyvek Völgyébe érkező gépjárműforgalmat a kialakítandó látogatóközpontok és az azok mellett létrejövő parkolók „veszik fel”. A fentiek miatt fejezte ki a Nivegy-völgy számos lakója és valamennyi polgármestere az *elkötelezettségét, egyetértését, bizalmát és bekapcsolódási szándékát*.

A Könyvfalu az 1960-as évek eleje óta formálódó, folyamatosan növekvő és egyre több helyszínnel rendelkező nemzetközi „brand” és mozgalom, immár valamennyi kontinensre kiterjed. Az Európai Unió belüli települések a *kulturális örökség-központú vidékfejlesztés* mintaprojektjei. Az utóbbi évtizedben Európában a mediterrán térség volt aktív (olasz, spanyol és portugál könyvfalvak sorának létrejöttével), Közép-Európában nincs Könyvfalu, a tágabb térségben kettő, inkább jelképesen ide sorolható helyszínt találunk (egy 2019-ben létrejött bulgáriai és horvát kistelepülést). A csatlakozás a Könyvfalvak hálózatába a tapasztalatok, megoldások megismerésével, két évente rendezett találkozók segítségével segítik az építkezést. E több mint félszáz év alatt minden Könyvfalu egyedi, sajátos arculatot alakított ki, de egyetlen dologban közösek: *a könyvek* és könyvekkel foglalkozók *extrém mennyisége* révén teremtenek maguknak sajátos (látogatóvonzó) arculatot. A Könyvek Völgye a sok lehetőség közül néhánynak a megvalósításával indul el, azonnal komplex profilt kialakítva

A Könyvek Völgye, mint minden más Könyvfalu is, olyan látványos helyszínek („attrakciók”) együttese, amelyek egy okostelefonos alkalmazásban vagy egy brosúrában térkép alapján bejárhatóak. A Nivegy-völgyben az induláskor négy, egymáshoz kapcsolódó, de önmagában is életképes funkció megvalósítása köré épül a program, amelyekhez később, ötlet, akarat, szándék, egyetértés és a feltételek megteremtése esetén újabb önálló és kiegészítő tevékenység-és helyszíntípusok csatlakozhatnak:

1. Könyvgyűjteményekkel érdeklődésközösségeket megszólító *szálláshelyek és vendéglátóhelyek hálózata* jön létre
2. Irodalmi, tudományos ismeretterjesztő és más könyvkulturális *rendezvények helyszínévé* válik.
3. A településekre, azok külterületeire és a természeti környezetbe számos *Könyvkuckó* (különleges hangulatú egyéni vagy kiscsoportos olvasáshelyszín) kerül
4. Kiepül a használt könyvekből készülő *könyvszobrászati művek, könyvbútorok, utcabútorok, épület-és faldíszítések* gyakorlata, környezete és infrastruktúrája, *könyvszobrász táborokkal*, és a helyi kreatív és kézműves teremékkör könyves irányba bővül.

Amennyiben a szennyvíz-elvezetés és tisztítás kérdései megoldódnak, egy ötödik funkció megteremtésével, hosszabb előkészítés után válik teljessé a Könyvfalu-arculat, amikor kultikus és országos ismertségű *könyvvásárlási-könyvkereskedelmi-könyvcseré-helyszínné*, könyvátvevő ponttá és könyvbegyűjtő helyé válhat.

A program egyes elemeit célszerű önállóan és részletesen is áttekinteni, megismerni.

1. Mik azok a „Könyvgyűjteményekkel érdeklődésközösségeket megszólító szállás-és vendéglátóhelyek”, hogyan jönnek létre, és miért érdemes hálózatba szervezni őket?

A falusi turizmust „könyvturizmus” imázssal fejlesztő szálláshelyek a pajtákban, kőházakban és más építményekben kialakítandó vendégszobáikat összekapcsolják egy vagy több *tematikus könyvgyűjteménynek a szobákba és/vagy a közös terekbe való behelyezésével*. A hely kiválasztását így a tematika iránti érdeklődés is orientálhatja. Ezen keresztül a kínálat egyedibb, közösségi szempontból beágyazottabb lehet, és a vendégek maguk is részesei lehetnek pl. a könyvgyűjtemény-építéseknek vagy az adott tematikához kapcsolódó társadalmi és művészeti „ügyek” előre vitelének, a helyszíneket találkozási ponttá is avatva.

A fejleszteni kívánt szálláshelyek meghatározott és szabályozott feltételekkel kapcsolódhatnak a programba, válhatnak helyszínné. A lényeg: *a beruházás és az üzemeltetés minden feladata és költsége* a szálláshely tulajdonosát terheli, a Könyvfalu program pedig meghatározott keretek között az alábbiakkal nyújt számukra segítséget:

- biztosítja a tematikus könyvgyűjtemény megteremtéséhez és gyarapításához szükséges *könyvállomány* egy részét
- lehetőség szerint segít kedvezményesen vagy térítésmentesen jutni *polcokhoz és könyvszoba-bútorokhoz*
- a szálláshelynek központilag készített, nyomdai sokszorosítású tájékoztató füzetekben, brosúrákban és Webes felületeken nagy láthatóságot biztosít, és átirányítja az érdeklődőket a szálláshelyek oldalaira
- a szálláshelyeket, könyves profiljuk alapján, szakmai közösségek és médiamunkások számára „kiajánlva” biztosítja a figyelem fenntartását

Tipikus könyves profilok, amelyekkel már tervezünk: *gyermek-és ifjúsági irodalom, képzőművészet, zene, pszichológia, világirodalom, magyar irodalom, költészet, fenntarthatóság és permakultúra, angol nyelvű irodalom és szakkönyvek, német nyelvű irodalom és szakkönyvek, helytörténet, sci-fi, romantikus regények, középkori történelem*. A lista jelentősen bővülni fog az új csatlakozókkal-érdeklődőkkel.

A szállást nem nyújtó vendéglátóhelyek (*könyvteraszok, könyvlugasok, kávézók éttermek, tavernák*) pontosan ugyanolyan feltételekkel juthatnak tematikus könyv-állományokhoz, amelyekkel tereiket gazdagítják és látogatókat vonzanak, mint a fizetővendéglátók. Esetükben a rendezvényprofil adhat kiegészítő felhajtóerőt és kínálatbővítést.

S végül tematikus gyűjtemények jönnek létre szálláshelyhez nem kapcsolódó módon is (például a Pukánszky Béla nevét viselő Német Nagykönyvtár). Minden alkalmas rá: a meglévő könyvtárak mellett akár a (felújított) közösségi terek, faluházak, üzletek (beleértve a benzinkutat) is a Könyvfalu részeivé tehetőek.

2. Irodalmi, tudományos ismeretterjesztő és más könyvkulturális rendezvények helyszíne

Azok a Könyvfalvak, amelyek nem rendezvényhelyszínként indultak el, szinte kivétel nélkül mégis azzá fejlődtek. A Veszprém EKF-együttműködés azt ígéri, hogy a Könyvfalu „repülőrajtot” vehet speciális irodalmi, kulturális, művészeti, zenei, közösségi események otthonaként.

A Könyvek Völgye egy nagyobb, három közepes és számtalan kisebb helyszínt kínál mindehhez. Nagy (akár több száz) fős kulturális rendezvények Tagyon szabadtéri színpadára és a mellé tervezett látogatóközpontba szervezhetőek. Valamivel kisebb (40-80 fős) zárt

beltéri eseményekre a szentantalfai Faluház (és piactere, akár filmes eseményeknek) és a balatoncsicsói Nivegy-ház ill. a Lovarda ide eső része alkalmas. Szentjakabfa volt Faluháza pedig az egész *Könyvfalu központi épületeként*, székhelyként lehet kiemelt helyszín és irodalmi zárandóhely (az oda tervezett Magyar Irodalmi Nagykönyvtárral).

A fennmaradó, 15-40 fős (kamara)eseményeknek ideális helyszíneként szolgálhat a szállás- és vendéglátóhelyek erre fogékony része. A rendezvények számtalan „műfaja” lehetséges, könyvbemutatóktól író-olvasó találkozókra keresztül vita-és kamaraestekig, előadóestekig, összművészeti eseményekig.

A fentiekben túl érdekes lehetőséget jelenthetnek az elmúlt években *a hálózati térben létrejött több tucat izgalmas könyves közösség számára felkínált fizikai találkozások*: a Könyvfaluba szervezett évi egy vagy két eseményük hagyományteremtő, közösségerősítő és bővítő hatású lehet, és lassan állandó partnerhelyszínekké válhatnak – akár csak kisebb létszámú, régi és új író-táborok, költő-táborok, olvasóköri. A rendezvények önmagukban is olyan vonzóerőt jelenthetnek, amelyek egyéb könyves attrakciók nélkül is sokakat csábítanak a helyszínre – akiknek így megnyílik az esélye arra is, hogy a teljes „kínálattal” is megismerkedhessenek.

Hasonlóképpen fontos az a programkínálat, amelynek elsődleges célcsoportjai a helyben élők. Biblioterápiás foglalkozásokra és a könyvkultúra rejtélyeit és érdekességeit bemutató eseményekre készülünk, amelyek elsődleges helyszíne a könyvadományokat befogadó és feldolgozó Könyvkerék volna.

3. Könyvkuckók -mindenholt

A könyvkuckó részben zárt, fedett, egy vagy néhány, könyvvel a kezében beülő olvasó számára rendelkezésre álló hangulatos miniepítmeny. Könyvkuckó, ha benne valamennyi könyv elhelyezhető, olvasókuckó, ha hozott könyvvel jönnek, és csak helyet, árnyékot, kényelmes elhelyezkedést kínál.

Könyvkuckó készülne telefonfülkéből (Tagyon), buszmegállóból (Szentjakabfa, Balatoncsicsó), cirkuszkocsból (Balatoncsicsó). Óbudavár több faházba tervez tematikus könyvkuckót (Fűszerkert – fűszerek és gyógynövények, Márton-ház – állatok, Mosó - művészeti könyvek, Liget - gyerekkönyvek és mini gyereklabirintus). Balatoncsicsón mesekuckó, kézműves kuckó és gasztrokuckó tervei vannak napirenden. Az Óbudavári templomterecske és a tagyoni templomkert spirituális, vallási könyvek könyvkuckóinak adhat otthont.

Több könyvkuckó születhet Szentjakabfa „Parkerdei Tudásösvényén”: az Öregtölgy könyvkuckó lombkoronába épülne, az egyes állomásokhoz (rovarok, madarak, állatok, növények, vízkörforgás) pedig tematikus könyvkuckók tartozhatnak.

Bátran ide sorolhatjuk végül a balatoncsicsói könyves játszóteret és az óbudavári Réten megvalósuló, gyerekeknek szóló Nagy Könyvlabirintust.

A könyvkuckók egyszerre szolgálják a helyi közösséget, és jelenthetnek izgalmas, vonzó bejárás helyszínt a gyalogos vagy kerékpáros túrázóknak, idejüket itt töltő családoknak. Együttes képi megjelenésük Weben vagy kiadványban hitelesíti és vizuálisan is izgalmassá teszi a Könyvfalu-profil.

4. „Könyvtárgyak”: használt könyvekből készülő könyvszobrászati művek, könyvbútorok, utcabútorok, épület-és faldíszítések. Könyvszobrász táborok, kreatív kézművesek és alkotóközösségek által létrehozott kiegészítők

A Könyvek Völgyének nemzetközi újdonságot jelentő sajátossága, egyedi programeleme, hogy az egyéb célra már használhatatlan, amúgy zúzda felé induló könyvek

életének még egy utolsó fordulatot ad azzal, hogy azokat könyvművészeti alkotások nyersanyagaként használja fel.

A könyvszobrászatnak (book art néven) két nagy irányzata alakult ki, az egyik kis méretű, egyetlen könyv megmunkálásával/faragásával alakít ki egyedi műalkotásokat, a másik pedig sok-sok (olykor több tízezer) könyv „egybeépítésével” hoz létre látványos, olykor monumentális, különleges és esőálló szabadtéri installációkat. Ennek több alkalmazott művészeti formája is van:

- beltereket színesítő tartós könyvbútorok (pult, asztal, karosszék)
- külterekre szánt utcabútorok (könyvpadok, könyvmegállók)
- sivár épülethomlokzatokat színessé, mozgalmassá, izgalmassá tevő falborítások
- faluképi sebeket megszüntető, csekély funkcionális, de nagy esztétikai értékű közterületi installációk

A Könyvfalu talán egyedülként alkalmas arra, hogy a könyvszobrászati kultúra országos központja és közösségszervező fizikai helyszíne legyen

- egyedül itt remélhető tartósan, *folyamatos utánpótlással* a nyersanyagként szolgáló könyvek áramának biztosítása
- a helyszínen, a lehetőséggel élve, *alkotótábor-szerűen* lehet foglalkozni művészi ambíciók megvalósításával
- a könyvszobrászok otthonává, szakmai-közösségi helyszínévé tehető, ahol a kereslet és a kínálat találkozhat

A könyvszobrászok természetese szövetségesei lehetnek a hibrid szerkezetek létrehozásakor a *fa-konstrukcióval foglalkozó közösségi műhelyek és alkotók*. S mivel valamennyi település rendelkezik (eltérő számban) olyan kökerítés-szakaszokkal, vakfalakkal, amelyek szabadtéri polcokkal betölthetőek, és egyedi könyves hangulatot kölcsönözhetnek a kültereknek is, ezek is betölthetőek fa és könyv kombinációival. A könyvszobrászati fellegvár nemcsak magyar, hanem Uniós közösséget is építhet, és pályázóképes Uniós forrásokra.

Remélhető és tervezhető, hogy az első 40-50 ezer könyvből létrejöjjön két, különleges és nagyhatású, épületnyi óriás könyvszobor, amely Óbudavár, illetve Tagyon határában, az országút felett, diadalív-szerű vagy más formában átívelve a Könyvek Völgyébe való belépést jelzi. Olyan, szimbolikus és több milliós nézettséget elérő képi motívummá lehet, mint a híres vietnami, óriás bronztenyérben körbefutó kilátóösvény. Természetesen nem szabad „teleszemetelni” könyvszobrokkal és könyvbútorokkal a völgyet (ahogy furcsa színű, igénytelen faszobrok leptek el sok kis települést az utóbbi években), de az ízlés határain belül, s ott, ahol nagy hozzáadott értéket jelenthet, még számos további ilyen alkotás felállítására kerülhet sor (például az iskolában, a könyvtárakban vagy a templomromoknál).

A Kerámia Művészi Alkotótáborban (Óbudavár) kerámia könyvtárgyak készülnek majd, de a völgy kreatív kézműves szakemberei és iparosai a táskától a polcig számos innovatív, a könyvkultúrához kapcsolódó vagy a könyv-motívumra épülő termékkel jelentkezhetnek.

A program koordinálásával és gondozásával a polgármesterek az Örökségünk Nivegy-völgyi Nemzetiségi és Hagyományörző Egyesület bízták meg, a programmal kapcsolatos döntéseket az Egyesület, valamint az öt település egy-egy képviselőjéből és további felkért szakértőkből álló Irányító Testület hozza.

Az előkészítő munka folyamatosan frissített Akcióterv alapján folyik, amely a pályázati terveket és a program „társadalmatisztásának” lépéseit is tartalmazza.